

Dale Wasserman

po romànu Kenà Keseyà (One flew over the cuckoo's nest)

LET IZNAD KUKAVIČJE

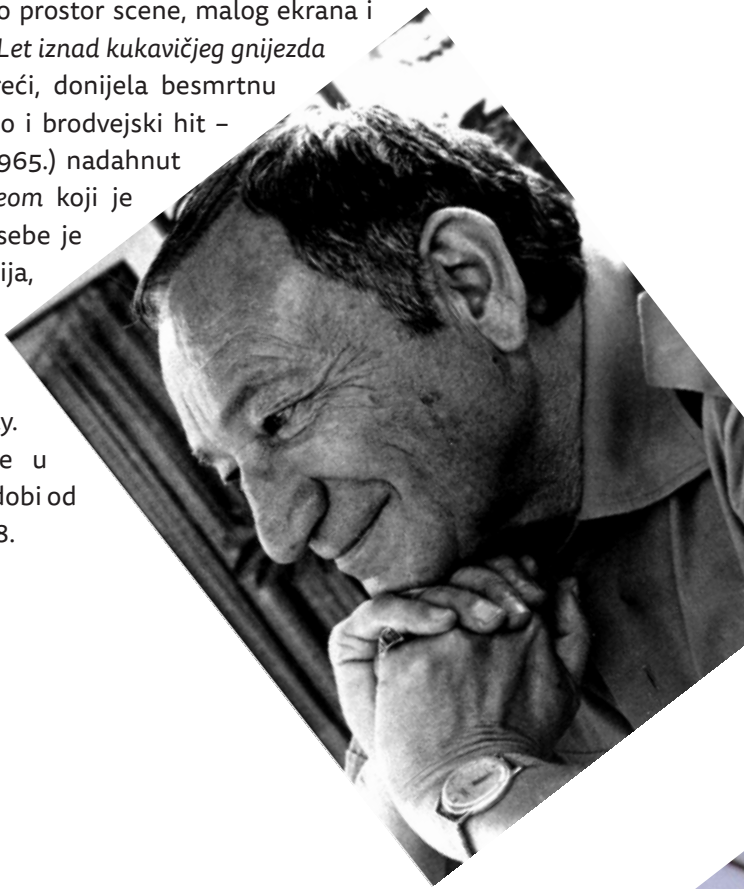
dràma

GNJEZDA

Redatelj: Dražen Ferenčina
Dramaturginja: Petra Mrduljaš
Glazba: Hrvoje Marjanović (Krankšvester)
Scenografkinja: Irena Kraljić
Oblikovatelj svjetla: Tomislav Kobia
Kostimografkinja: Marita Čopo
Scenski pokret: Alen Čelić
Video: Ivan Marušić Klif
Asistent redatelja: Aljoša Čepi

DALE WASSERMAN

Slavom ovjenčani američki dramski pisac rodio se 1914. u Rhinelandu u Wisconsinu. Tijekom karijere koja je aktivno trajala pedeset godina pisao je za kazalište, televiziju i film te je osjećajem za esenciju ta tri medija trajno obilježio prostor scene, malog ekrana i filmskog platna. Uz dramu *Let iznad kukavičjeg gnijezda* koja mu je, moglo bi se reći, donijela besmrtnu slavu, Wasserman je stvorio i brodvejski hit – mjuzikl *Čovjek iz Manche* (1965.) nadahnut Cervantesovim *Don Quijoteom* koji je 1972. pretočen u film. Iza sebe je ostavio oko 300 produkcija, a na mnogima je od njih radio sa svojom suprugom i vjernom suradnicom Marthom Nelly. Dale Wasserman umro je u Arizoni (Paradise Valley), u dobi od 94 godine, 21. prosinca 2008.

Proslavljeni američki romanopisac, autor kratkih priča i eseja rodio se 17. rujna 1935. u Sjedinjenim

KEN KESEY

Američkim Državama, u La Junti, u Coloradu, a djetinjstvo je proveo na farmi muznih krava svojih roditelja. Kesey je u mladosti arhetipski gotovo antički, hrvanjem i američkim nogometom, „rasprostrt“ između zdravoga tijela i gordog intelektualizma koji ga primiče teatru. Na Sveučilište u Oregonu pristup mu, međutim, omogućava upravo sportska stipendija Fred Lowe Scholarship koju dobiva zahvaljujući uspjesima u hrvanju. Kratko se zatim posvećuje glumi te se vraća akademskim stremljenjima upisujući dodiplomski studij kreativnog pisanja na Sveučilištu Stanford. Upravo u tom razdoblju, šezdesetih godina prošlog stoljeća, empirijski započinje ono što će uroditi njegovim najzapaženijim, u film i kazališnu predstavu pretočenim romanom *Let iznad kukavičjeg gnijezda*.

Kesey tad, naime, dobrovoljno sudjeluje u pokusima s halucinogenom drogom LSD koje provodi američka vojska te piše izvješća o izmijenjenim stanjima svijesti do kojih dolazi pod djelovanjem te droge. Važna je stavka u njegovoj biografiji i činjenica da je nakon studija u Oregonu istodobno radio i kao bolničar u sanatoriju za psihičke bolesnike, što mu je omogućilo izravan uvid u okruženje kojim će se pozabaviti u svom prvom, planetarno popularnom romanu.

DRAŽEN FERENČINA

rodio se 10. veljače 1967. u Zagrebu. Studirao je komparativnu književnost i filozofiju na Filozofskom fakultetu, a diplomirao je kazališnu režiju na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. 1995. osnovao Lapsus teatar u kojem djeluje kao redatelj i producent.

Režirao je više od sto kazališnih predstava u Hrvatskoj, Sloveniji te Bosni i Hercegovini. Podjednako na scenu postavlja tekstove klasičnih (Shakespeare, Molière, Čehov, Gogolj...), kao i suvremenih, nerijetko hrvatskih, dramskih autora (Zajec, Boko, Mihanović, Matišić, Špišić...). Također često režira engleske i američke pisce (Shakespeare, *Romeo i Julija*; Tennessee Williams, *Tramvaj zvan čežnja* i *Staklena menažerija*; Nick Wood, *Trg ratnika*; Ben Elton, *Popcorn*; Steven Berkoff, *Kvetch*; Michael Frayn, *Kaos iza kulisa*; Martin McDonagh, *Ljepotica iz Leenanea* i *Krivi Billys Inishmaana*...)

Čest suradnik u Dramskom programu HR-a (režirao više od 80 radio-drama). Tri puta je režirao dodjelu Nagrade hrvatskog glumišta.

Od 2018. obnaša dužnost ravnatelja GDK „Gavella“. Njegov rad ovjenčan je brojnim nagradama od kojih svakako valja izdvojiti nekoliko Nagrada Hrvatskog glumišta, kao i nagrade Festivala glumca za najbolju predstavu, Zlatnog lava u Umagu.

IRENA KRALJIĆ

je diplomirana kiparica, a završila je i magisterijsku scenografiju za operno kazalište u Bolonji. Članica ULUPUH-a od 2021.

Članica HZSU-a od 2016. I HDLU-a Zagreb od 2013. Dobitnica Nagrade hrvatskog glumišta 2018. Među scenografijama su: *Tartuffe*, *Tartuffe*, *Tartuffe*, HNK Varaždin; *Hamlet-evidencija zločina jedne monarhije*, KMD; *Matijaš Grabamcijaš Dijak*, HNK Varaždin; *Treba se znati ponašati*, ZGK Komedija; *Mama ja sam pozelenio*, GK Žar ptica; *Guja*, GK Požega; *Cigle svete Elizabete*, HNK Varaždin; *Umrni ženski*, GK Kerempuh; *Zlatno Libro*, DLJ/KMD; *Prosidba*, KMD; *Priče iz Davnine*, GK Trešnja; *Brat bratu*, Grofica Marica, ZGK Komedija; *Maša i klaun*, GK Trešnja; *Blizanke*, KMD; *Cabaret preko veze*, Čini barona Tambulana, HNK Varaždin; *Orašar*, GK Trešnja; *Zov divljine*, Scena Gorica; *Veštica Hillary i uvrijeđeni kontrabas*, HNK Zagreb; *Famozna*, *Snježna kraljica*, GK Trešnja; *Tri sestre*, HNK u Osijeku, *Samson i Dalila*, HNK Split.

PETRA MRDULJAŠ

dramaturginja je, redateljica i književna prevoditeljica. S engleskog je prevela više od osamdeset naslova za veće hrvatske izdavače, a od 2012. do 2018. bila je predsjednica Društva hrvatskih književnih prevoditelja. Zaposlena je u Zagrebačkom kazalištu lutaka i autorica je niza dramatizacija među kojima se ističu *Kiklop* Ranka Marinkovića (GK Gavella, 2019.), *Mačak u vreći* Georgesa Feydeaua (Glumačka družina Histrion, 2020.), *Božićna priča* Charlesa Dickensa (ZKL, 2014.), *Pinnocchio* Carla Collodija (ZKL, 2019.) i *Kaštanka* A.P. Čehova (Zadarsko kazalište lutaka, 2017.) te *Krčmarica Purgerica* nastala prema *Mirandollini* Carla Goldonija (Glumačka družina Histrion, 2023.) U ZKL-u režirala je tri nastavka serijala o Medu Đuri: *Medo Đuro kod zubara* (2019.), *Medo Đuro u vrtiću* (2020.) i *Medo Đuro ne želi spavati* (2021.) te predstavu *Ezopov kolaž* Ane Tonković (2023.). U Kazalištu Smješko režirala je i napisala predstavu *Sve pet* (2021.). Kao dramaturginja surađivala je na predstavama *Hamlet u selu Mrduša* Donja Ive Brešana (HNK Zadar i Kazalište lutaka Zadar, 2022.) i *Glorija* Ranka Marinkovića (HNK Split, 2021.). Za knjigu *Prstenovi koji se šire: junačka potraga u djelima J.R.R. Tolkiena* (Zagreb: Algoritam, 2012), dobila je nagradu SFERA za teoriju iste godine, kada je bila i u užem izboru za nagradu Kiklop za publicistiku. Za dramatizaciju Dickensove *Božićne priče* nagrađena je na Susretu lutkara i lutkarskih kazališta 2015. godine u Osijeku. Za režiju predstave *Medo Đuro u vrtiću* nagrađena je 2020. godine na međunarodnom Festivalu dječje umjetnosti u Sarajevu, a ista predstava ušla je u uži krug za Nagradu hrvatskog glumišta za najbolju predstavu u cjelini.

ALEN ČELIĆ

(Osijek, 1970), diplomirao pantomimu na Folkwang Hochschule Essen, redoviti profesor za scenski pokret na AUKOS, u HNK u Osijek surađivao s redateljem Draženom Ferenčinom na predstavama *260 dana* i *Vitez slavonske ravni*. U 2024. godini snima i promovira album 'Art Cartel' sa splitskim bendom New Gondoliers.

TOMISLAV KOBIA

rodio se u Osijeku, 27. kolovoza, 1979., gdje je završio srednju elektrotehničku školu. O rasvjeti je učio iz knjiga, a ponajviše od dugogodišnjeg radnog kolege i prijatelja Josipa Ružičke. Svjetlo je radio za predstave kao što su: *Događaji u mjestu Gogi*, *Molly Bloom*, *Kisik*, *Norma*, *Zeusove ljubavnice*, *Ana Karenjina*, *Europa danas*, *Fortuna*, *Vučjak*, *Jedan čovjek, dva šefa*, *Zoološka priča*, *Richard III grbavi*, *Osječki long, long play*, *Othello*, *Buba u uhu*, *Buđenje*, *Štajga*, *Kolo*, *Trenk iliti divji baron*, *Višnjik*, *Gospođica Julija*, *Dječak koji je govorio Bogu*, *Orašar*, *Zmajevi koji ne lete*, *Mačak u čizmama*, *Guslač od marcipana*, *Samson i Dalila*, *Čaruga*, *Ljubavni napitak*, *Dva u jedan*, *Vesela udovica*, *Jom kipur*, *Snježna kraljica*, *Maratonci trče počasni krug* i *Pouzdana sastanak*.

O ETATIZIRANOJ PERSEKUCIJI, PERCEPCIJI I

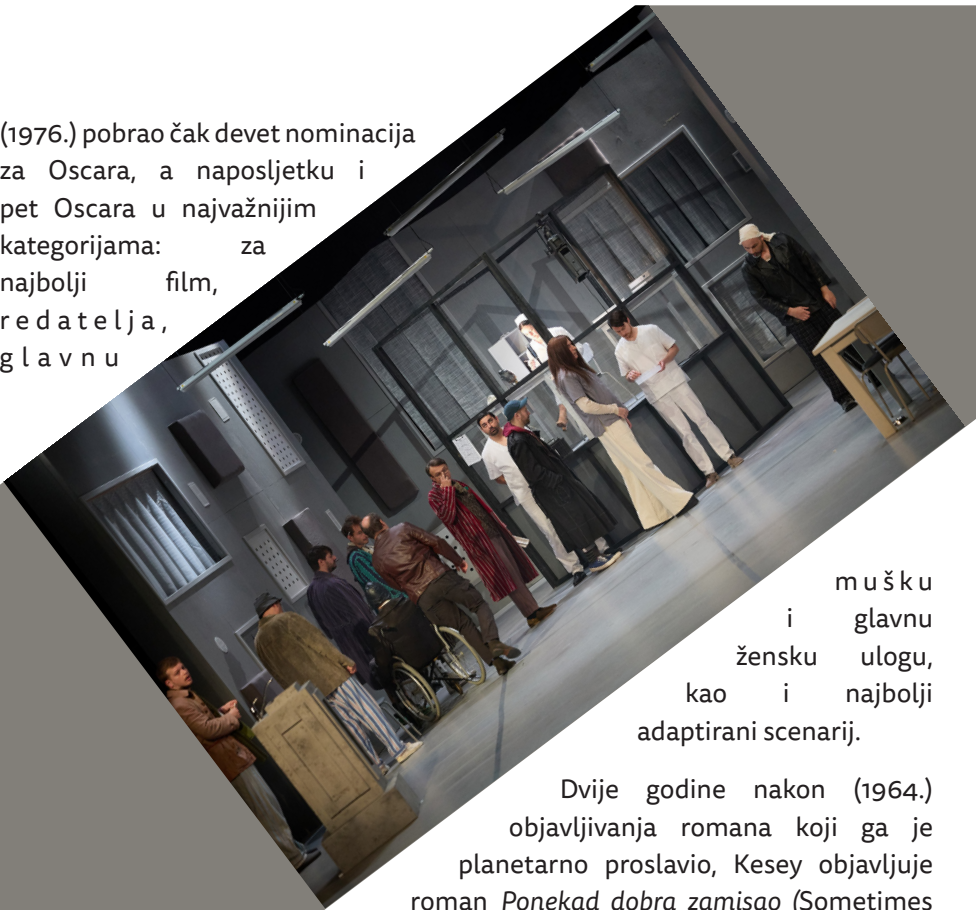
Iskustveno se 1962. ukoričeno pretače u romaneskno kad *Let iznad kukavičjeg gnijezda* (One flew over the cuckoo's nest) dospijeva na police knjižara i moćnim glasom progovara o nasilju što ga sustav provodi nad pojedincem. Kesey ubrzo prerasta u kontrakulturnu ikonu i poveznicu, kariku koja pretakanjem povezuje Beat generaciju (pedesete godine prošlog stoljeća) i nastajuću hippy subkulturu (šezdesete godine prošlog stoljeća).

Već sljedeće godine, 1963., slavni i umješni dramaturg, Dale Wasserman, romaneskno adaptacijom pretače u kazališno, odnosno u crnohumornu satiru o pojedincu u represivnom sustavu, slobodi duha i mentalnim institucijama koja iz Broadwaya kreće ravno u slavu s Kirkom Douglasom u glavnoj ulozi te zatim desetljećima igra u kazalištima diljem Sjeverne Amerike, ali i Europe.

Živopisnu paletu likova koji su se igrom sudbine ili vlastitim („lukavim“) izborom našli pod okriljem umobolnice Miloš Forman 1975. odlučuje oslikati na filmskom platnu s Jackom Nicholsonom u glavnoj, buntovničkoj, epski tragičnoj ulozi. Za razliku od Keseya kojemu se scenarij nije nimalo svidio i koji je odbio uopće pogledati film, i publika i kritika oduševljeni su *Letom iznad kukavičjeg gnijezda*, moćnim filmom čija snaga ne posustaje ni danas, koji je sljedeće godine

(1976.) pobrao čak devet nominacija
za Oscara, a naposljetku i
pet Oscara u najvažnijim
kategorijama: za
najbolji film,
redatelja,
glavnu

mušku
i glavnu
žensku ulogu,
kao i najbolji
adaptirani scenarij.

Dvije godine nakon (1964.)
objavljivanja romana koji ga je
planetarno proslavio, Kesey objavljuje
roman *Ponekad dobra zamisao* (Sometimes
a great notion) u kojem eksperimentira s
prostornom simultanošću i višestrukim narativnim
perspektivama te opisuje sudbinu triju naraštaja
muškaraca suočenih s prirodom i usamljenošću. U svrhu
promocije tog romana okuplja skupinu istomišljenika pod
imenom *The Merry Pranksters* te s njima starim autobusom oslikanim
psihodeličnim grafitima putuje SAD-om (Jack Kerouac je taj autobus i to
putovanje ovjekovječio u romanu *On the Road*). Putovanje koje je družinu odvelo
do New Yorka i Svjetskog sajma, pa natrag do Keseyjeva ranča u kalifornijskoj La
Hondi bilo je obilno prožeto halucinogenim drogama i glazbom nadahnutom
izmijenjenim stanjima svijesti.

Keseyjevu žudnju za iskustvenim i „meta-svjesnim“ 1966. nakratko prekida
policija koja kod njega pronalazi poveću količinu marihuane, uslijed čega on, kako
bi izbjegao zatvor, hini samoubojstvo i bježi u Meksiko. Ubrzo se, međutim, vraća i
prihvaća služenje kazne koja uključuje šestomjesečni rad za opće dobro na farmi.

Cijelu je epopeju 1968. zabilježio Tom Wolfe u svojoj knjizi *Električni „Kool-Aid“ LSD test* (The Electric Kool-Aid Acid Test).

Svoj treći i posljednji roman, *Mornarska pjesma* (Sailor Song), Kesey objavljuje tek 1992. Riječ je o epskom djelu čija se radnja odvija početkom 21. stoljeća, u malenoj zajednici na Aljasci koja se suočava s ekološkom katastrofom.

Čovjek koji se svojim pisanjem, eksperimentiranjem i aktivizmom vrlo brzo premetnuo u gurua subkulture pobune protiv ustaljenih normi i nasilja suštinski kolonijalističkog kapitalizma umro je u Oregonu (Eugeneu), 10. studenog 2001.

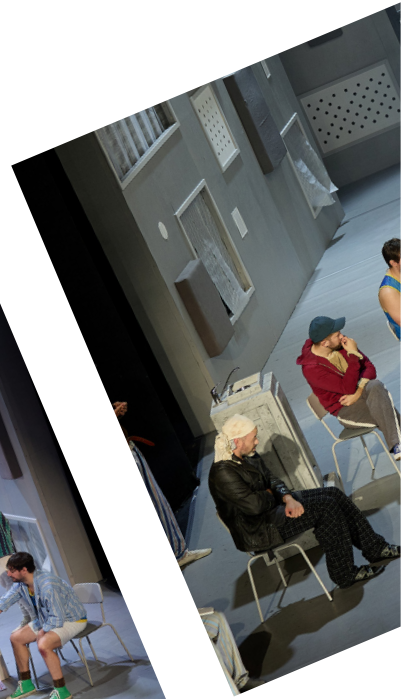
Ivana Šojat

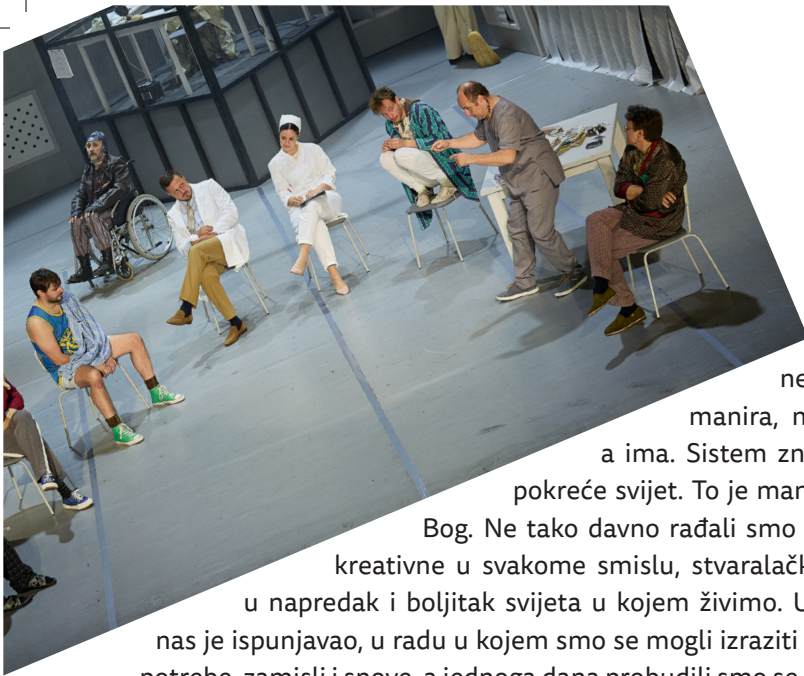
ZARON U OTUĐENJE

Ne želim žaliti za prošlim vremenima, ali danas nema katarzičnih tragedija, možda je zadnja umrla sa Samuelom Beckettom, jer u današnjem, modernom svijetu podložni smo raznim

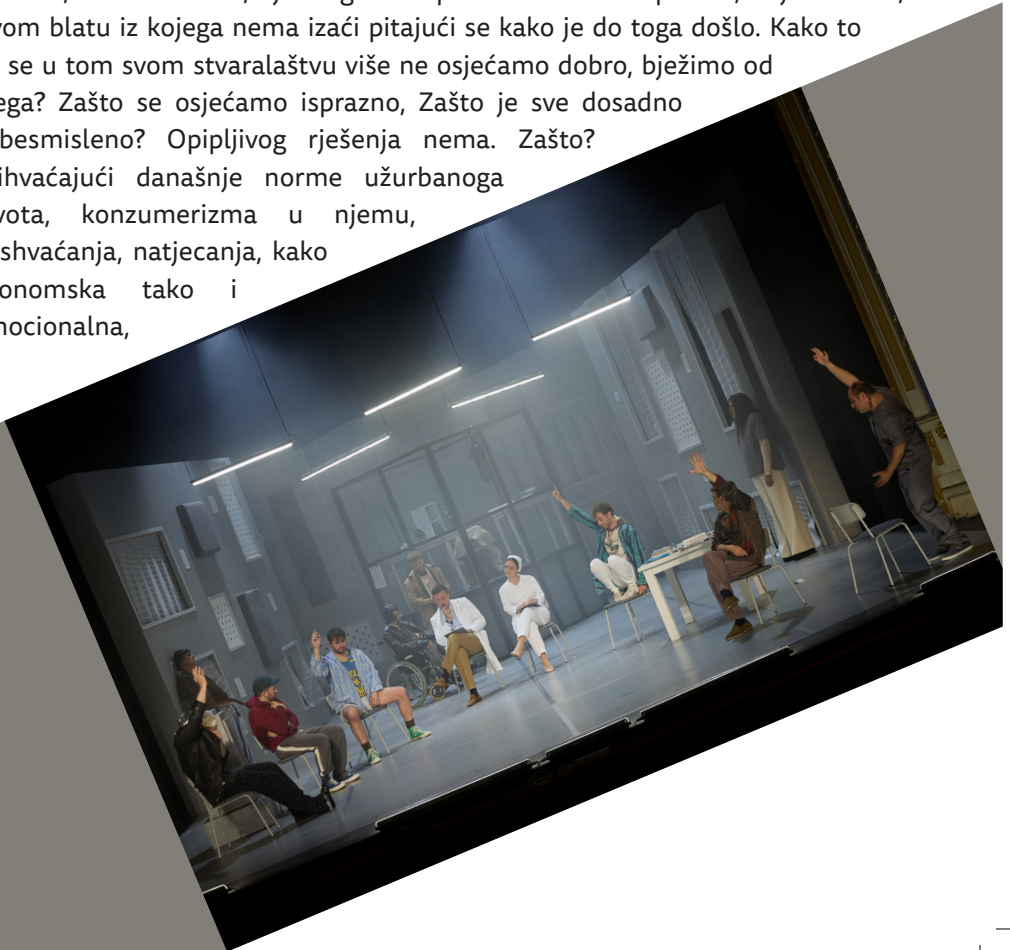
lažnim idolima i njihovim životima, tabloidarno i audiovizualno, a živimo u društvu u kojem vlada kriza identiteta, depresija, neimaština, krediti u stranim valutama, u društvu u kojem nema karizmatika koji su spremni voditi i čovjek se nema s čim identificirati i osjećati pripadnost nekomu ili nečemu.

Jedino što mu preostaje jest umno skućena vizualizacija tuđih, „boljih života.“ Danas bi svi htjeli biti netko drugi, svi bi htjeli biti lice sa naslovnica jer to su današnja mjerila „uspjeha.“ Danas djeca žive u virtualnim svjetovima društvenih mreža i televizije poistovjećujući se sa životom, stilom odijevanja, ponašanjem svojih „idola“, a u isto vrijeme nisu ni svjesni da gube sebe i svoj identitet i postaju „oponašatelji“, ali oni lažni. Stubokom jurimo ka dnu. Današnje društvo je na kušnji više nego ikada. Nema pravila, nema autoriteta,

nema

vrijednosti,
nema temeljitosti, nema
manira, nema vremena. Nema,
a ima. Sistem zna. Samo novac. Novac
pokreće svijet. To je mantra. To je religija. To je
Bog. Ne tako davno rađali smo se kao slobodne duše,
kreativne u svakome smislu, stvaralački nastrojeni i uvjereni
u napredak i boljitak svijeta u kojem živimo. Uživali smo u radu koji
nas je ispunjavao, u radu u kojem smo se mogli izraziti i realizirati svoje želje i
potrebe, zamisli i snove, a jednoga dana probudili smo se u prašini, kaljuži života,
živom blatu iz kojega nema izaći pitajući se kako je do toga došlo. Kako to
da se u tom svom stvaralaštvu više ne osjećamo dobro, bježimo od
njega? Zašto se osjećamo isprazno, Zašto je sve dosadno
i besmisleno? Opipljivog rješenja nema. Zašto?
Prihvatajući današnje norme užurbanoga
Života, konzumerizma u njemu,
neshvaćanja, natjecanja, kako
ekonomska tako i
emocionalna,

napredak tehnologije, digitalizaciju itd., prihvatili smo samim time i otuđiti se, ne samo jedni od drugih nego i od samih sebe, a o prirodi da i ne govorim. Tempo poslovnog i društvenog života, koji nas stišće i svakodnevno gura u bezdan, a koji kao krajnji rezultat ima robotizaciju i mehanizaciju, opravdavamo gore navedenim nametnutim normama, a svo nezadovoljstvo pokušavamo riješiti unutar sebe, ne komunicirajući s drugima smatrajući ih robovima sistema u kojem žive ne vidjevši da smo i sami dio tog istog sistema. Laž. Sebi. Povjerovati samome sebi koji laže, samome sebi nije ništa drugo doli otuđenje od samoga sebe. Raspad tijela i duše na dvoje. Smrt. A živimo! Kako je do toga došlo? Ne znam. Samo nas udari i ostavi nas ležati. Nitko ne pomaže iako zapomažemo. Čujemo samo zbunjene glasove u daljini koji nezainteresirano dobacuju da smo u istom blatu. Željeli smo to, dobili smo to. Tražili smo od sistema individualizam, dobili smo ga. Sistem nam se smije. Sistem uvijek

pobjedi, njemu je uvijek dobro. Sad je teško natrag, a vapimo za buntom. Sad nam treba McMurphy. Ne karakterno, nego ideološki. Sad više nego ikada.

Miroslav Čabraja, ravnatelj Drame HNK u Osijeku

Nakladnik HNK U OSIJEKU

Intendant VLADIMIR HAM

Ravnatelj Drame MIROSLAV ČABRAJA

Urednica kazališnih izdanja IVANA ŠOJAT

Tehnički suradnik ANTE KOLOBARIĆ

Fotografije KRISTIJAN CIMER

Dizajn, priprema i tisak FOTO ART, OSIJEK, 2024.

Naklada: 200 primjeraka

Redakcija zaključena: 20. svibnja 2024.

Zahvaljujemo

Grad
Osijek

Osječko - baranjska
županija

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

Ministarstvo
kulture i medija

Sponzor sezone

Partneri

SAPONIA

Zahvaljujemo na potpori

osječka

Glas Slavonije

Laganini^{99.1FM}

TELEGRAM

HOTEL
OSIJEK

3 Bijelić Co

isla[®]

